

D m

Nikolai Kirkes

Opbyggelse.

II

Menighedens Lemmer

og

dem, der interessere sig for dens Liv.

Kjøbenhavn, 1804.

Trykt hos Directeur Johan Frederik Schultz,

Kongelig og Universitets- Bogtrykker.

Medborgere!

At Nikolai Kirke siden 5te Junii 1795 har staaet og endnu staaer i den sørgelige Tilstand, Ildbranden da satte den i: som en hæslig, uformet Steenmasse; at der i disse ni Aar hverken er arbejdet paa Kirkens Opbyggelse, Murenes Nedrivelse eller disses Benyttelse til andet privat eller offentligt Brug, det er desværre! en Kjendsgjerning, man blot behøver Nine for at overtyses om. Aarsagerne til denne lange Forhaling tør vi deels forudsætte at være almindeligen bekjendte, deels ansee vi os, der endnu ikke et Aar have været Kirkens Bærger, uberettigede til at opregne eller bedømme dem. Ved vor Tiltrædelse var det et almindeligt Rygte, at Nikolai Sogn ved første forefaldende Lejlighed skulde nedlægges, og de Gader, som henhørte dertil, fordeles blandt Stadens øvrige nærmest liggende Kirkesogne: Frue, Helliggiestes, Trinitatis, Holmens og Garnisonens. At en saadan Delingsplan existerede, vidste man med Visshed, skjøndt den ei var almindeligen bekjendt, men ligesaa forvisset var man ogsaa om, at den ej ved nogen kongelig allernaadigst Resolution udtryffeligen var bifaldet. Smidlertid var der Grund til at formode, dette vilde skee, da strax efter Sognepræstens Hr. Sartorps Død

Død det høiløngelige danske Cancellie tilskrev Biskoppen, hans Høierverdighed Hr. Dr. Valle, og paa lagde ham at indhente vedkommende Præsters og Kirkebetjentes Erklæring, hvad Erstatning de i Tilfælde af Sognets Ophævelse troede at kunne vente og fordrø, samt derpaa at afgive sin egen Betænkning i denne Sag. Ved denne Leilighed lagdes for Dagen, at der til Pensioner m. v. for afgaaende Embedsmænd og for Enker vilde medgaae en langt større Sum end Renterne af Kirkens Capitaler kunde beløbe sig til, og paa Grund heraf, af Menighedens almindeligen bekjendte Ønske at faae dens Kirke opbyggt, af Banjeligheden ved at faae Stolestader til den talrige Menighed i Byens andre Kirker, og af flere Omstændigheder, foreslog Hr. Biskoppen, hvad han strax efter Ildbranden alt eengaug havde foreslaaet: Kirkens Opbyggelse. Underrettet herom og om den Sensation, deene Erklæring havde frembragt hos Cancelliets oplyste og retskafne Mand, der forhen ej vare gjorde opmærksomme paa disse Hindringer, troede Kirkens Børger det at være Tid, paa ny at indgive en allerunderdanigst Ansøgning om Tilladelse at faae Kirken opbyggt, samt til den Ende efter almindelig Skik at lade en Kollekt omgaae i samtlige Hs. Majestæts Stater for at indsamle Medborgeres frivillige Bidrag. Denne Ansøgning blev indleveret med Underskrift af 26 Menighedens Lemmer, der alle boe indenfor dens District, alle ere bekjendte og nyde almindelig Agtelse her i Staden. Aarsagen, hvorfor den understreves af saa faa, var ingenlunde den, som i Tidskriftet Dagen nys blev angivet: at de fleste

af

af Menigheden syntes, Byen havde Kirker nok; men deels var det den, der findes anført i Ansøgningen selv, deels tillod ej heller Tiden, at indhente Fleres Betænkning, da Nikolai Menigheds Sag var nærved at foretages til endelig Afgjørelse just i det Øjeblik, Ansøgningen indleveredes, og da denne blot nogle faa Dage senere indleveret var kommen for silde. For imidlertid at overlade til den hele Menigheds Dømmeme, hvorvidt den vedkjender sig og underskriver hvad de Sex og Dyve have sagt i dens Navn, og for at sætte den i Stand til fuldkommen at bedømme det Punkt, hvorpaa vi nu staae, afstrykke vi herved Ansøgningen Ord til andet:

Til Kongen!

Det er nu halvniende Aar siden Nikolai Menighed saac sin ældgamle Kirke ved Kjøbenhavns ullykkelige Ildbrand worde et Rov for Luerne. Den Skjæbne, de fleste blandt Stadens Hovedkirker ved den end større Ildsvaade 1728 maatte friste, og som denne da undgik, rammede nu den eene, og Menigheden maatte glædes ved, at der i Helliggiestes Kirke aabnedes den et Tilflugts-Sted til dens offentlige Gudsdyrkelse, indtil et nyt Tempel kunde have sig paa det afbrændtes Ruiner.

At dette ikke kunde skee strax paa en Tid, da nogle Tusinde Familier vare blevne huusvilde, og Privatbygningers Opførelse for Dieblicket var nødvendige, erkjendte den ligesaa levende, som den troede sig overbevist om, at det engang vilde skee.

Fandtens der dog i den første Halvdeel af Aarhundredet Hjelpemidler nok til at bygge 4 à 5 Kirker; var da ikke Spørgsmaal om Nedlæggelsen af Helliggestes Menighed, hvis Distrikt dog er saa lidet, og beboes for en stor Deel af Tøder; vi kunde da ei formode, at saadant Forslag vilde gøres, saadan Beslutning tages med Hovedstadens ældste og største Menighed, at der mod een eeneste afbrændt Kirkes Opbyggelse kunde hæve sig Vanskeligheder, der gjorde et saadant Skridt fornødent.

Biskop henhørte Ringeagt for Religion og offentlig Gudsbyrkelse da mere end 60 Aar forhen til Tidsalderens Aand; men ogsaa fra den Side beroliges vi. Thi hos Landets Ypperste, hos Deres Majestæt, hos Deres Søn, vor dyrebare Kronprinds, og hos de Mænd, der staae næst ved Deres Majestæts Throne, vidste vi, Højagtelse for Religion, Moralitetens og Borger sikkerhedens Værn, var og er usvækket.

Da altsaa paa vor allerunderdanigste Ansøgning om Bevilling at lade, eftersom almindeligt er ved slige Leiligheder, Kollekt omgaae i Deres Majestæts Riger om Hjelp til en Kirkes Opbyggelse, intet Svar indløb, ansaae vi det blot for et Wink, at den belejlige Tid endnu ikke var kommen, og allerunderdanigst taug vi. —

Under 7de Januari 1800 behagede det Deres Majestæt at udnævne nogle af Stadens hæderlige Mænd til at sammentræde i en Commission og afgive deres Betænkning, om ei nuværende Holmens Kirke
 Funde

kunde ansees som en passende Sognekirke for Nikolai Menighed, naar den begyndte Frederiks Kirke paa Amalienborg, hvis Bygning i mange Aar har været standset, indrettedes til Brug for Marinen. For saavidt Resultatet af denne Commissions Forhandling er offentlig blev bekjendtgjort, erfarede, at Deres Majestæt, i Følge dens Forslag, allernaadigst havde besluttet, at Nikolai Kirke ei mere skulde opbygges paa dens forrige Sted, at Kirkegaarden strax skulde nedlægges, og at Pladsen, hvorpaa den stod, til et andet offentligt Brug skulde anvendes.

At Menigheden selv trueedes med Tilintetgjørelse, kunde vi af denne allerhøjeste Resolution ei udlede. Vel omtalte Rngtet en Plan, hvorefter Menigheden skulde omdeles paa de øvrige af Stadens Kirkesogne, men at Deres Majestæt havde bifaldet og ratificeret denne Delings-Plan, var os ikke, er os ei i dette Dieblik bekjendt.

Saa meget det altsaa smertede os at opgive vort Haab om vor Kirkes Opbyggelse paa dens forrige Sted, haabede vi dog endnu at Deres Majestæt faderligen vilde sørge for Menighedens Integritet, og da Rngtet sagde, Pladsen var bestemt til det nye Raad- og Domhuus, var dette os, med Heusyn paa det passende Locale og vore Medborgeres Bequemmelighed, en Trøst over at vort Ønske ej aldeles opfyldtes.

Da imidlertid nu et andet Sted til disse offentlige Bygningers Opførelse blev udseet og acquireret, begyndte vi igjen at nære det Haab, at vor Kirke dog
engang

engang kunde vorde opbyggt, hvor den forhen stod, da Taarnet dog efter allerhøjeste Resolution skal blive staaende, da det maaskee næsten vilde koste ligesaa meget at nedrive de klippefaste Ruiner, som at opføre en ny Bygning paa dem, da Stadens Tary ei udfordrer nogen anden Bygning, som paa det Sted kunde indrettes, og da det vilde være høist vanzirende for Byen at lade disse frygge Ruiner og den øde Plads, som omgiver dem, staae i samme Tilstand endnu i 20 Aar. Og dette Haab, allernaadigste Konge! vove vi endnu at nære. Yttre det saalænge Sognepræsten Hr. Sartorph levede, og var i Stand til at forrette sit Embede, da vi vel indsaae at ingen Forandring vilde skee, fandt vi ei passende. Men nu, da Hr. Sartorph er død, da altsaa Menighedens Nedlæggelse, om den var eller blev besluttet, rimeligviis maatte iværksættes, nu vove vi at frembringe vort Ønske, vort Haab for Deres Majestæts Throne.

Det er kun et lidet Antal af Menighedens Lemmer, som underskriver denne allerunderdanigste Ansøgning, men vi tør sige, at vi alle ere kjendte og agtede Indvaanere af Staden, og naar vi allerunderdanigst forsikre Deres Majestæt, at det næsten er Alles eenstemmige Ønske, at Menigheden maa vedblive, og at de fremdeles maae staae i deres gamle Forhold, som Lemmer af eet Kirkesamfund, naar vi forsikre, at blandt dem, der besøge Kirker og interessere sig for religiøse Gjenstande, vist er ti, der attraae Menighedens Vedbliven, som et Heelt, mod een, for hvem dens Skjæbne er ligegyldig: vi haabe da at denne

For=

Forsikring er ligesaa gjeldende i Deres Majestæts Dine, som om nogle Hundrede ubekjendte Navne vare tegnede herpaa.

Overtvivlede ved saa mange overtydende Prover, dem vi taknemmeligen erkjende, hvor gjerne vor fromme Landsfader opsnider sine Børns fornuftige og billige Dunster, troe vi det næsten overflødigt at fremføre Motiver for denne vor allerunderdanigste Ansøgning, naar vi blot forudsætte Mueligheden af dens Bønhørelse.

Smidlertid maatte det tillades os i dyb Underdanighed at gjøre Deres Majestæt opmærksom paa een Vanskelighed, der modsætter sig Menighedens Medlæggelse. Vi ville ei tale om, hvad vi ei troe os beføiede til at afgive vor Stemme i, hvilke betydelige Pensioner der for afgaaende Kirkebetjente og deres Enker vilde blive at udbetale, hvor vanskelig Fordelingen af Kirkens Midler, Indtægter og Udgifter mellem alle de Sogne, hvortil Nikolai Menighed herefter skulde henhøre, nødvendigen maatte blive, hvor sandsynligt det var, at private Testatorer eller deres Arvinger vilde tilbagefordre, hvad der til Nikolai Kirke og Kirkebetjente var legeret, og hvorledes heraf kunde rejse sig pengespildende Processer; kun dette tør vi, som noget der umiddelbar vedkommer os, allerunderdanigst anmærke: I de Kirker, hvortil vi, om Menigheden nedlagdes, skulde henhøre, ere alle eller dog de allerfleste Stole bortleiede til dem, der for laae til de Sogne. Hvad Mads blev da tilbage, ælernaadigste Konge! for de mange
Fami-

Familier, der i Helligste Kirke ei kunde faae nær
 saa mange Stolestader, som der behøvedes og attraa-
 des? Skulde vi forjage Stolens ældre Besidder?
 skulde vi tvinge dem til at dele med os en Plads, der
 maaskee er neppe stor nok til dem selv? eller skulde vi
 ansees som Fremmede, hvem man af Godhed overlod
 et Rum i deres egen Sognkirke, naar man havde det
 tilovers eller ikke skjottede derom? Allerede nu
 have vi hørt mange af Menighedens Lemmer sige: vi
 som oftere i Kirke, naar vi blot havde Stoel.
 Dette Savn vilde herefter vorde tilfælles for den hele
 fordums Nikolai Menighed. Lysten til at besøge
 den offentlige Gudstjeneste vilde betydeligen aftage,
 naar det beroede paa en Gravers Belvillie eller de
 retmæssige Besidderes Benklad om de Gamle og Svage
 iblandt os, om vore Koner og Børn skulde sidde i en
 Stoel eller under Gudstjenesten staae paa et koldt og
 fugtigt Steengulv. Det kan vist ikke være vor
 vise, iegode, kristeligsendede Monarks Billie, at
 Leilighed til at besøge de Kristnes offentlige Forsam-
 linger skulde betages nogle Tusinde af hans Resident-
 stads Indvaanere, at Lyst til at besøge den efterhaan-
 den ogsaa skulde formindskes, og at Ligegyldighed for
 den offentlige Gudsdyrkelse og med den for Religionen
 selv skulde blive almindeligere end den allerede er.
 Nej, det vil ikke vor allernaadigste Konge, altsaa
 vil han ej heller afflaae vor underdanige, indstæn-
 dige Bøn.

Men, allernaadigste Konge! selv i det vi levende
 føle dette, tilstaae vi aabenhjertigen, at vi ej ville
 være

være i Stand til eene, uden fremmed Hjælp, at opbygge vor Kirke. Af Kirkens ei betydelige Capitals Renter betales aarligen omtrent 1,100 Rdlr. i Huusleie og deslige; det er kun lidet hvad der bliver tilovers, og at angribe den Fond, hvoraf disse staaende Udgifter skulde udredes, lader sig ikke gjøre. Og skjøndt vi vel paa vore egne og den hele Menigheds Begne tør forsikre, at Ingen, naar allernaadigst Tilladelse gives os at opbygge Kirken, vilde vægre sig ved at yde hertil saa stort et Bidrag, som hans Formue tillod, saa frygte vi dog, at en saa stor Sum, som endog med den strengeste Dekonomie udfordredes, neppe paa denne Maade vilde tilveiebringes. Vi vove altsaa til vor Ansøgning endnu at føie den allerunderdanigste Bøn:

At det maatte tillades os at lade en Kollekt omgaae i Deres Majestæts Riger og Lande, hvorved indsamledes hvad vore Medborgere til Nikolai Kirkes Opbyggelse frivilligen vilde yde.

Tillidsfulde haabe vi og her Bønhørelse, da ei allene, saavidt os er bekjendt, aldrig saadan Bøn fra nogen af Deres Majestæts Undersaatter, hvor Kirker vare afbrændte, er bleven afflaaet; men da Deres Majestæt endog for saa Aar siden har tilladt, at Kollekt blev ombaaren for en Kirkes Opbyggelse i det Gutinske, altsaa udenfor Deres Majestæts Stater. Og hvad Deres Majestæt, besjælet af den Humanitet, der er Regentens skjønneste Prydelse, da ei nægte

tede

tede Folk, der ei leve under Deres milde Scepter, det vil De end mindre nægte Deres egne troe Under-
saatter, der attraae denne Hjelp til et Siemeed, som
Deres Majestæts Wiisdom, Mennefskjærlighed og
Religiøsitet ej kan andet end bifalde.

Vi anbefale vor Sag til Deres Majestæts aller-
højeste Opmærksomhed, og stadigen haabe vi, ei at
gaae ubønhorte bort fra vor allernaadigste Konges
Throne.

Kjøbenhavn, den 6te Decbr. 1803.

Allerunderdanigst.

Den umiddelbare Følge af denne Ansøgning var,
at det højkongelige danske Cancellie, i Stedet for
strax at indgaae til Hs. Majestæt Kongen med Fore-
stilling om Nikolai Menigheds Skjæbne, tilsendte
Stadens høj- og velædle Magistrat, som Kirkens Pa-
troner, Ansøgningen med øvrige tilhørende Dokumen-
ter og forlangte dens Erklæring i den omhandlede
Sag. Indholdet af denne Erklæring vide vi ej be-
stemt, kunne altsaa ei heller meddele det. Kun saa
meget er os paalideligen forsikkert, at Magistraten
ej har erklæret sig imod Kirkens Opbyggelse, at den
iøvrigt har gjort det indlysende, at denne kunde
iværksættes for en langt ringere Sum end de 100,000
Rdlr. den efter Stadsbygmesterens første Dverslag
skulde koste, en Sum, der vist nok for Enhver, som
efter Evne vilde bidrage dertil, maatte synes heel af-
frækkende. Efterat denne Erklæring var affendt til
Can-

Cancelliet, fik Magistraten strax derpaa følgende Brev, hvilket blev os som Kirkens Bøerger meddeelt, og som vi ansee det for vor Pligt, som et Hoveddokument, her at afstrykke.

Promemoria!

Cancelliet har imodtaget Kjøbenhavns Magistrats Betænkning over det af den kongelige anordnede Commission forsattede Forslag, angaaende Nikolai Kirkes Nedlæggelse og Menighedens Fordeeling til de øvrige Kirker i Kjøbenhavn; samt over en Ansøgning, hvori nogle af bemeldte Menighed anholde om Tilladelse til at opbygge deres afbrændte Kirke.

Med Hensyn til, at den i Ansøgningen givne Forsikkring, at ingen af Menigheden i Tilfælde af at det Ansøgte blev bevilget, vilde vægre sig ved at bidrage hertil efter Formue, ikke nævner nogen bestemt Sum, skulde Cancelliet ved at melde, at dette Collegium i al Fald ikke drister sig til at indgaae til Hans Majestæt med Forestilling om fornævnte Kirkes Opbyggelse, førend Man veed sig sikker paa de Hjælpehænder, som dertil maatte udfordres, tjenstligst anmode Kjøbenhavns Magistrat om, at indhente fra de Bedkommende i Menigheden bestemt Erklæring om: hvad de ville bidrage til meerbemeldte Kirkes Opbyggelse.

Det Kongelige Danske Cancellie,

den 14de April 1804.

Til

Kjøbenhavns Magistrat.

Gjenpartens Rigtighed bevidnet

G. F. Lange.

Un=

Undertegnede bør ej undlade at meddele deres Medborgere to Anmærkninger, de i Anledning af denne Cancellieskrivelse troe sig besøgede til. Den første: S hvorvel det nok tør haabes, at den ansøgte Collekt allernaadigst vorder os bevilget, saa vil dog dette reppe skee, med mindre der ved Menighedens frivillige Bidrag indkommer saa meget, at Kirkens Opbyggelse derved og ved det som af dens egne Midler dertil kan anvendes, for største Delen kan iværksættes, da det, der saaledes indsamles paa fremmede Steder, altid er uvisst og ej kan gøres sikker Regning paa ved Arbejdets Begyndelse; ligesom det vel og med temmelig Sandsynlighed heraf kan udledes, at der af Kongens og Statens Kasse kun lidet Bidrag kan ventes, hvilket og paa en Tid da Statsudgifterne ere saa mange og da der just er begyndt paa to betydelige offentlige Bygninger, ej heller var at formode. Den anden Anmærkning er den: Uanskelighederne ved Omkostningernes Bestridelse er den eeneste, nu eksisterende Indvending mod Nikolai Kirkes Opbyggelse. Nabens Udfigt til at tilvejebringe de fornødne Penge vil den upaatvivleligen werde tilladt. Var det under enhver Betingelse Kongens Villie, at Kirken ej skulde bygges, saa behøvedes jo ej at indhente Menighedens Erklæring hvormeget den vilde give til en Bygning, der aldrig skulde opføres. Det var den bitterste Fornærmelse mod det oplyste, retfærdige, ædeltænkende danske Cancellie, at nære et Djeblik den Formodning, at det, naar Sagens endelige Udfald alt var besluttet, vilde forbolde dem,

der

der paatoge sig at indhente Menighedens Betænkning, frugtesløs Uejlighed og Tidsspilde, og fluffe de Mange, der i ni Aar have ønsket og nu haabe at see Kirken opbyggt, der trolig bidroge hvad de kunne til at faae deres Ønske realiseret, med et Haab der aldrig skulde og aldrig kunde opfyldes. —

Paa Menigheden beroer det altsaa, om vor Kirke skal opbygges eller ej. Og da det udtrykkeligen er os paalagt at skaffe den i Cancelliets Brev fordrede Underretning, saa henvende vi os til dens Medlemmer, saa mange som vi troe interessere sig for denne Sag. Efterat det paa Søndag den 13de Maj til Højmesse er offentlig bekjendtgjort fra Prædikestolen, begynde Sognets Præster, Kirkebærger og andre Mænd af Menigheden, der tilligemed os ønske dens Bedblivelse, den følgende Dag at ombære en Kollektbog, autoriseret af Stadens høj- og velædle Magistrat, i hvilken Enhver behager at indtegne hvad han til Nikolai Kirkes Opbyggelse vil bidrage samt i hvilke Terminer. For at spare Indsamlerne den tidspildende Møje, at fortælle paa ethvert Sted Hensigten i hvilken de ere komne, udsende vi foreløbigen denne Beretning til enhver Huusejer i Menigheden med Bøn, at den maatte meddeles de i hans Huus boende, der kunne forudsættes at have Evne til at bidrage til dette fælles Maals Opnaaelse. Overtale nogen ville vi ej; Bidragene skulle være frivillige, og dem, der ej, naar Ansøgningen var bleven dem forelagt, ligesaa redbøn som de Sex og Tyve vilde underskrevet den,

anmode vi ingenlunde om en Gave, hvis Bestemmelse efter deres Overbeviisning er unyttig. Opdagede vi, at det virkelig ikke var Almeenønske at Nikolai Kirke skulde opbygges, det vilde vist nok krænke os, og derhos være os ubegribeligt, da vi ellers overalt havde hørt dette Ønske eenstemmigen fremført; men tause vilde vi da træde tilbage, og trøste os over vor spildte Møje med Bevidstheden om have handlet efter Pligt og Samvittighed. Dpfyldees derimod vort Ønske, vort Haab; aabnes os saadanne Hjælpesilder, at vi med Tillid tør fremtræde for Hs. Majestæts Throne og bede om Tilladelse at begynde med Kirkens Bygning: da skulle vi selv i det forøgede Arbejde, denne paalægger os, finde en herlig Løn for vort Hjerte, og uden at bekymre os om hvad Fordom, Letsind, Irreligiositet og Dablefngge ville beskylde os for, skulle vi selv for den oplyste Fornufts Domstoel vedkjende os den Overbeviisning, at det var noget Godt vi udrettede, da vi ved standhaftig Virksomhed bragte det dertil, at Nikolai Kirke, ikke som forhen kostbar og pragtfuld, men simpel og sjen havde sig af dens Ruiner.

Kjøbenhavn, den 4de Maj 1804.

Joh. Fr. Schults. Jens Lund.

P. t. Kirkeværgen ved Nikolai Menighed.